

Byw mewn Tai Cydweithredol a dan Arweiniad y Gymuned yn ystod COVID

CRYNODEB GWEITHREDOL (TACHWEDD 2020)

1. Cyflwyniad a Methodoleg

“Oherwydd ein strwythur cymunol, credaf ein bod wedi bod yn fwy cydnorth wrth ddelio gydag effeithiau negyddol y pandemig.”

Preswlydd CCLH, 3+ blynedd mewn cynllun

Mae'r adroddiad canlynol yn nodi profiadau preswylwyr o fyw mewn tai cydweithredol a dan arweiniad y gymuned (CCLH) yng Nghymru yn ystod pandemig y coronafeirws yn 2020. Fe'i comisiynwyd gan Ganolfan Cydweithredol Cymru ac fe'i paratowyd gan Social Effectiveness Research Centre. Mae'r adroddiad hwn yn dilyn darn mwy o ymchwil a gwblhawyd yn 2019 cyn dyfodiad y coronafeirws, a oedd yn dadansoddi'r manteision posibl yn fwy cyffredinol o fyw mewn CCLH i breswylwyr yng Nghymru. Yn yr adroddiad blaenorol hwnnw, roedd preswylwyr cynlluniau CCLH wedi nodi ystod fawr o fanteision sy'n deillio o fyw yn eu cynlluniau, yn eu geiriau eu hunain.

Roedd y rhain yn cynnwys:

- Sgiliau gwell
- Mwy o hyder
- Iechyd corfforol gwell
- Iechyd meddyliol gwell
- Sefyllfa ariannol well
- Llai o unigrwydd/arwahanrwydd
- Mwy o ymdeimlad cymunedol
- Yn gallu byw mewn ffordd sy'n cyd-fynd yn well gyda'u gwerthoedd a'u hamgylchedd.¹

¹Gweler B. Parkinson, L. Quinn, A. Hrabowecyj a V. Williams, 'Assessing the Potential Benefits of Living in Co-operative and/or Community-Led Housing' (Canolfan Cydweithredol Cymru a Sefydliad Nationwide, Gorffennaf 2019), t.2, ar gael trwy droi at: <https://wales.coop/assessing-the-potential-benefits-of-living-in-co-operative-and-or-community-led-housing-cclh/<cyrchwyd Tachwedd 2020>>.

Fel yr oedd yr adroddiad hwnnw yn nodi hefyd, ceir sawl diffiniad o CCLH a'r cysyniadau sy'n rhan ohono, megis 'cyd-drigo' neu dai 'cydweithredol' neu 'a arweinir gan y gymuned'. Mae'r ymchwili hwn, fel yr oedd yr adroddiad blaenorol yn ei wneud hefyd, yn defnyddio'r diffiniadau a luniwyd gan raglen 'Cefnogi Tai a Arweinir gan y Gymuned' gan Sefydliad Nationwide, sy'n diffinio hyn fel unrhyw gynllun tai sy'n cynnwys "cymunedau sy'n cyflawni rôl arweiniol wrth ddarparu datrysiadau tai i bobl mewn angen".²

²Sefydliad Nationwide, 'Cefnogi Tai a Arweinir gan y Gymuned', ar gael trwy droi at: <http://www.nationwidefoundation.org.uk/our-programmes/backing-community-led-housing/> <cyrchwyd Tachwedd 2020>.

Byw mewn CCLH yn ystod COVID: Effeithiau Cadarnhaol

“Rydw i'n teimlo'n ffodus iawn fy mod i wedi bod yma yn ystod y cyfnod clo, oherwydd yr wyf wedi teimlo fy mod wedi cael fy niogelu a'm cynorthwyo, fel arall, byddwn i wedi bod ar ben fy hun yn llwyr. Mae'r cymorth wedi bod yn gorfforol ac yn seicolegol, ac mae gennyf le i symud ynddo. Mae gennym brofiad o barchu dymuniadau ein gilydd, a helpodd gyda chadw pellter cymdeithasol. Credaf fod y pethau hyn yn unigryw i gyd-drigo.”

Preswylydd CCLH, 6+ mis mewn cynllun

Gan ddechrau gydag effeithiau cadarnhaol byw mewn CCLH yn ystod pandemig y coronafeirws, nododd pob ymatebydd ond un yn yr ymchwil o leiaf un effaith. Yn amlach, roedd pob cyfranogwr wedi nodi sawl mantais yr oeddent wedi ei gweld yn ystod y pandemig a'r cyfnod clo dilynol, na fyddent wedi bod yn bresennol pe baent wedi bod yn byw mewn math arall o dai. Mewn cyd-destun

meintiol, mae'r mathau o fanteision a nodwyd fel a ganlyn:

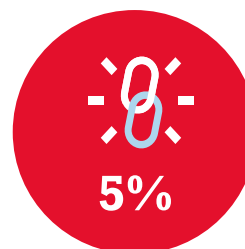
Greater practical support (i.e day to day tasks, shopping)

Reduced isolation & loneliness / more social support

Greater financial security

Closer links to wider community

Reduced psychological / mental distress

Better physical living conditions (i.e more outdoor space)

Yn gyffredinol, felly, roedd preswylwyr CCLH yn barnu bod amrediad o fanteision wedi codi o ganlyniad i'r ffaith eu bod wedi bod yn byw mewn CCLH yn ystod pandemig COVID, yn hytrach nag unrhyw fath arall o dai. Fel gydag unrhyw brofiad, fodd bynnag, gwelwyd eithriadau i'r rheol gyffredinol hon, ac roedd angen ystyried unrhyw anfanteision posibl cyn ffurfio unrhyw farnau terfynol am y profiad cyffredinol hwnnw.

3. Byw mewn CCLH yn ystod COVID: Effeithiau Negyddol

“Mae gwahanol ddehongliadau o'r rheolau wedi golygu y bu hi'n anodd gwneud a chadw at benderfyniadau a wnaethpwyd ar y cyd, ac ni fyddai hyn yn rhywbeth negyddol wrth fyw mewn trefniant tai traddodiadol, gan fod llai o bobl i ymgynghori â nhw.”

Preswlydd CCLH, 1+ blwyddyn mewn cynllun

Y peth cyntaf i'w nodi yn yr adran hon, o'i gymharu gyda nifer gyffredinol yr effeithiau cadarnhaol yn erbyn ffurfiau tai eraill a nodwyd gan breswylwyr CCLH mewn perthynas â'r pandemig, yw y bu nifer gyffredinol yr anfoneision a nodwyd yn llawer llai. Fel y dywedodd un ymatebydd mewn perthynas â'r feirws: “Profwyd popeth i'w dorbwynt, ond rydym yma o hyd ac yn edrych ymlaen”. Yn wir, roedd cyfanswm yr effeithiau negyddol tybiedig a adroddwyd gan breswylwyr yn brin un rhan o dair o gyfanswm y manteision a adroddwyd.

Ar y cyfan, roedd nifer gyffredinol y manteision o fod mewn CCLH yn ystod y pandemig, yn hytrach na bod mewn ffurf fwy confensiynol o ran tai, wedi gwrthbwyso nifer yr anfoneision a nodwyd yn sylweddol iawn, ac mae'n debyg mai dyma'r canfyddiad pwysicaf i ddod allan o'r ymchwil hwn.

More difficult to agree social distancing / lockdown rules

Harder to shield (i.e. where facilities are shared)

Greater challenges running household day to day (when social interaction reduced)

Higher likelihood of household conflict support needs

4. Anghenion Cymorth Ychwanegol a Nodwyd a Gwersi a Ddysgwyd

“Symud mwy o bobl i sefyllfaoedd diogel gyda rhai o'r manteision neu'r holl fanteision ychwanegol a brofais yn ystod y cyfnod hwn fyddai canlyniad gorau'r amser hwn. Fel y gall pobl fyw gyda llai o ofn a chael nerth cymuned o'u cwmpas. Os bydd hyn yn digwydd, bydd pobl yn teimlo'n fwy ffyniannus a byddant yn gallu cyfrannu'n fwy i'w cymuned. Bydd y pandemig yn ei gwneud hi'n anos i grwpiau gyflawni hyn, felly rydw i'n credu bod angen i Ganolfan Cydweithredol Cymru weld sut y gall helpu.”

Preswylydd CCLH, 5+ mlynedd mewn cynllun

O ran gwersi i'w dysgu, dylid nodi yn anad dim – fel gyda'r manteision a'r anfanteision tybiedig o fyw mewn CCLH yn ystod y pandemig yn gyffredinol – bod y rhain yn rhai cadarnhaol ar y cyfan, yn hytrach na rhai negyddol. Er enghraifft, aeth un ymatebydd, a oedd wedi amlinellu'r problemau a achoswyd gan y ffaith y bu'n rhaid stopio prosiect adeiladu eu cynllun oherwydd y coronafeirws, ymlaen i wneud y pwynt penodol bod y profiad “wedi bod yn heriol ac yn anodd, ond mewn nifer o ffyrdd, mae wedi atgyfnerthu fy nymuniad i fyw mewn tai cydweithredol, gan gydwethio a chynorthwyo ein gilydd”.

Roedd gwersi eraill a nodwyd gan wahanol ymatebwyr yn cynnwys arsylwadau mwy cyffredinol, megis “y peth allweddol bob tro yw cyfathrebu da”, ynghyd â gwersi ynghylch pwysigrwydd sicrhau “bod sianelau cyfathrebu ffurfiol yn eu lle gyda'r holl aelodau”, yn ogystal â'r “angen i gyfuno teimladau a ffeithiau mewn cyfarfodydd, a meithrin ymddiriedaeth fel na

fydd angen cyfarfodydd diddiwedd”. Rhoddwyd y grynodedb fwyaf cynhwysfawr o'r mathau hyn o bethau i'w cofio yn deillio o argyfwng COVID gan un cyfranogwr penodol yn yr ymchwil:

“Mae angen i bobl fod yn ymwybodol na allwch gymryd yn ganiataol y bydd eraill yn meddwl yn yr un ffordd, yn enwedig yn ystod cyfnod pan na fyddwch yn gallu ei fynegi, neu ei archwilio. Mae ystyried teimpladau yn bwysig iawn. Sut allwn gadw cysylltiadau i fynd yn fewnol ac yn allanol heb unrhyw oleuni ar ddiwedd twnnel y pandemig eto?”

O'i ystyried yn ei gyfanrwydd, felly, er ei bod yn ymddangos bod byw mewn CCLH wedi cyflawni rôl arwyddocaol wrth leihau effaith COVID i nifer o'r preswylwyr a oedd wedi cymryd rhan yn yr ymchwil hwn, mae'n amlwg bod nifer o wersi wedi cael eu dysgu hefyd, ac fe allai'r rhain gyflawni rôl ddefnyddiol wrth gynyddu ymdrechion cynorthwyo yn wyneb y feirws gan yr holl rai sydd â diddordeb yn natblygiad ac ehangu CCLH yng Nghymru.

Cyfathrebu

Da

5. Casgliad

“Trefnwyd cymorth cymunedol. Trefnwyd rhaglen glir ar gyfer glanhau ac ati er mwyn sicrhau diogelwch. Sefydliadau cymunedol yn eu lle, felly mae'n hawdd trefnu cymorth arbennig i'r rhai sy'n gwarchod ac ati. Mae canolbwyntio ar aelodau yn golygu ein bod wedi mynd â'r gymuned gyda ni pan fu'n rhaid gwneud newidiadau amhoblogaidd (h.y. cau cyfleusterau hamdden). Byddai modd cyflawni'r rhain oll mewn unrhyw leoliad. Roedd ein cyswllt democrataidd ni wedi ei wneud yn haws.”

Preswlydd CCLH, 3+ blynedd mewn cynllun

Er mwyn ffurfio rhai casgliadau o leisiau'r rhai a oedd yn byw mewn CCLH yn ystod pandemig COVID, ymhlith sampl y preswylwyr a gyfranogodd yn yr ymchwil hwn, nodwyd nifer yn fwy o

fanteision nac anfanteision o fyw mewn cynlluniau CCLH yn ystod yr argyfwng.

Casgliad pwysig arall posibl sydd wedi deillio o'r ymchwil hwn yw bod preswylwyr mewn cynlluniau CCLH yn gyffredinol yn teimlo eu bod wedi gwneud yn well nag y byddent wedi ei wneud fel arall mewn unrhyw fath arall o dai, ar sail tystiolaeth y rhai a oedd wedi cymryd rhan. At hynny, barnwyd nad oedd hyn oherwydd ffactorau strwythurol yn eu ffurf tai a ddewiswyd yn unig, megis maint neu le neu pa mor agos yr oeddent i bobl arall, ond hefyd eu bod yn codi yn rhannol o leiaf o egwyddorion ac arferion CCLH, gyda'i draddodiadau o gydweithredu, trafod, parchu a rhoi cymorth i'w gilydd, a'r holl werthoedd eraill y seilir pob cynllun CCLH arnynt i raddau mwy neu lai.

Yn oes COVID, felly, efallai mai'r angen pwysicaf

un a welwyd oedd bod cynlluniau CCLH, waeth beth fo eu ffurf, yn aros yn agos i'w gwreiddiau a'u hegwyddorion, a'u bod yn dod yn agosach at ei gilydd nag erioed o'r blaen.

Ystyried y gwersi a ddysgwyd o'r pandemig, a sicrhau bod y gwersi hynny'n cyflawni rôl lawn wrth greu'r byd newydd ar ôl y pandemig, a fydd yn dod i'r amlwg yn y diwedd, yw'r dasg bwysicaf sy'n wynebu'r holl rai sy'n byw, yn gweithio neu'n gysylltiedig mewn ffordd arall gyda thai cydweithredol ac a arweinir gan y gymuned nawr. Er gwaethaf sialensiau parhaus COVID, mae nawr yn gystal amser a lle ag erioed i ddechrau ar y broses honno.

Dr. Leon Quinn

Social Effectiveness Research Centre

November 2020

Cysylltu

Os ydych yn awyddus i ddarganfod mwy am dai cydweithredol dan arweiniad y gymuned, rydym am glywed gennych. Rydym hefyd yn awyddus i siarad â sefydliadau, busnesau, grwpiau cymunedol neu gyrff cyhoeddus a hoffai gefnogi prosiectau tai cydweithredol dan arweiniad y gymuned.

0300 111 505 0

co-op.housing@wales.coop

cymru.coop/tai-cydweithredol

Mae Canolfan Datblygu a Hyfforddi Cydweithredol Cymru Cyfyngedig (yn masnachu fel Canolfan Cydweithredol Cymru) yn gymdeithas gofrestredig dan Ddeddf Cymdeithasau Cydweithredol a Chymdeithasau Budd Cymunedol 2014, rhif 24287 R. Mae'r cyhoeddiad hwn ar gael yn Saesneg. Mae ffurfiau eraill, megis mewn print bras neu braille, ar gael ar gais. Rydym yn croesawu gohebiaeth yn Saesneg neu Gymraeg a'n nod yw darparu safon gyfartal o wasanaeth yn y ddwy iaith.